

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wybory powszechne jako instrument kontroli demokratycznej

Author: Waldemar Wojtasik

Citation style: Wojtasik Waldemar. (2018). Wybory powszechne jako instrument kontroli demokratycznej. W: A. Czyż, S. Kubas (red.), "Na drodze do wyjaśnienia problemów politycznych : księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Markowi Barańskiemu" (S. 157-165). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wybory powszechne jako instrument kontroli demokratycznej

Treść kontrolnej funkcji wyborów przejawia się w dwóch podstawowych płaszczyznach: umożliwienia alternacji władzy i legitymizacji opozycji. W pierwszym przypadku, dzięki cyklicznie odbywającym się rywalizacyjnym elekcjom i wyrażanym w nich preferencjom, możliwa jest wyborcza kontrola rządzących. Jeżeli wyborcy zdecydowali o odnowieniu poparcia, to mandat do sprawowania władzy jest powierzany inkumbentom na następną kadencję. W odwrotnej sytuacji, gdy wyborcy wycofają swoje poparcie, możliwa jest częściowa lub całościowa alternacja władzy. Stanowi to zarazem proceduralne zabezpieczenie ochrony jednostek i grup przed możliwą tyranią władzy, która została wybrana w demokratycznych wyborach¹. W drugim przypadku obywatele udzielają swojego pełnomocnictwa do pośredniej kontroli w ich własnym imieniu, która jednak jest realizowana przez siły opozycyjne wobec sprawujących władzę. Specyficznym czynnikiem, który może decydować o braku poparcia opozycji, nawet w sytuacji krytycznej oceny rządzących, jest polityczna alternatywa względem nich. Jeżeli wyborczy pretendenci nie są postrzegani jako mogący lepiej zastąpić inkumbentów, to wyborcy mogą nie zdecydować się na poparcie ich pomimo deklarowanego sprzeciwu wobec dotychczasowych rządów².

---

¹ R.S. KATZ: *Democracy and Elections*. New York–Oxford, Oxford University Press, 1997, s. 309.

² S.K. MEDVIC: *Campaigns and Elections. Players and Processes*. Wadsworth, Cengage Learning, 2010, s. 12.

Dlatego też jedną z najważniejszych politycznych konsekwencji przeprowadzenia demokratycznych wyborów jest możliwość kontroli rządzących. Odbywa się ona poprzez podział na zwycięzców i pokonanych oraz podsumowanie lub nie dotychczasowych dokonań rządzących. W pierwszym przypadku strukturyzuje się płaszczyzna politycznej rywalizacji, na której wskazywani są ci, którzy będą sprawować władzę oraz wyznaczana jest polityczna opozycja (kontrolująca rządzących). Rządzący uzyskują mandat do sprawowania władzy poprzez atrybuty legitymizacyjne, w które zostali wyposażeni, a ich polityczni przeciwnicy zostają uprawomocnieni do nadzoru władzy i tworzenia politycznych alternatyw względem działań władczych. Tak rozumiana kuratela wyrażana w akcie wyborczym i wynikająca z niej możliwość zmiany rządzących są „jedyną naprawdę skuteczną bronią kontroli społecznej w ustroju demokratycznym”³. W ustanowieniu opozycji zdolnej do monitorowania rządzących Dieter Nohlen widzi podstawowy funkcjonalny atrybut procesu wyborczego⁴, a Radosław Markowski – mechanizm rozliczania i odpowiedzialności rządu przed elektoratem⁵. Elektoralna perspektywa pozwala na przeprowadzenie analiz nie tylko w wymiarze proceduralnym, ale także społecznym, umożliwiającym substancjalne ujęcie źródeł procesu kontroli wyborczej.

Badacze odmiennie postrzegają wymiary kontroli dokonywanej za pomocą wyborów. Krzysztof Skotnicki⁶ i Arkadiusz Żukowski⁷ wskazują na jej proceduralny charakter, skupiając się na wymiarze normatywnym. Richard S. Katz zwraca uwagę na zapewnienie społecznego mechanizmu kontroli w wyniku realizacji demokratycznego procesu wyborczego⁸. Stephen K. Medvic widzi w wyborach instrument kontrolny realizowany poprzez egzekwowanie politycznej odpowiedzialności⁹. Andrzej Antoszewski postrzega kontrolę wyborów poprzez pryzmat podmiotowości elektoratu i egzekwowania

---

3 V.O. KEY: *The Responsible Electorate. Rationality of Presidential Voting 1936–1960*. Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press, 1966, s. 76.

4 D. NOHLEN: *Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych*. Przeł. R. ALBERSKI. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2004, s. 31.

5 R. MARKOWSKI: *System wyborczy – system partyjny – jakość demokracji. O jednomandatowych okręgach wyborczych*. Warszawa, Instytut Spraw Publicznych, 2010, s. 3. <http://www.isp.org.pl/files/5085946460410533001263554687.pdf> [data dostępu: 30.02.2017].

6 K. SKOTNICKI: *Funkcje wyborów. W: Prawo wyborcze Rzeczypospolitej Polskiej i problemy akcesji Polski do Unii Europejskiej*. [Materiały XLIV Ogólnopolskiej Konferencji Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, Olsztyn 25–27 kwietnia 2002 r.]. Olsztyn, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2003, s. 129–144.

7 A. ŻUKOWSKI: *System wyborczy do Sejmu i Senatu RP*. Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe, 2004, s. 12–13.

8 R.S. KATZ: *Democracy and Elections...*, s. 211.

9 S.K. MEDVIC: *Campaigns and Elections...*, s. 11–13.

odpowiedzialności politycznej¹⁰. Sarah Birch¹¹ wskazuje na wprowadzenie mechanizmu uzyskiwania maksymalizacji odpowiedzialności rządzących przed rządzonymi, która osiągnana jest w demokracji za pomocą wyborów. Z zaprezentowanego zestawienia wyłania się obraz zarówno różnych przesłanek wyborczej kontroli, jak i odmiennych skutków, które taka kontrola ze sobą niesie.

Praktyczne urzeczywistnienie funkcji kontrolnej wyborów zakłada możliwość wywołania refleksji u wyborców, której celem jest ocena tego, czego dokonali rządzący i porównania tych osiągnięć z propozycjami na przyszłość, zarówno przez ubiegających się o reelekcję, jak i aspirujących do przejścia władzy. W tak szeroko zarysowanym kontekście wyborcy mogą odwołać się do dwóch zasadniczych motywacji, wpływających na sposób podejmowania przez nich decyzji dokonywanej w akcie głosowania: retrospektywnej i prospektywnej. Główne założenia modelu głosowania retrospektywnego to: 1) ocena wcześniejszej działalności podmiotów startujących w wyborach; 2) ocena efektów działania rządów, niosąca ze sobą perspektywę odnowienia mandatu lub potencjalną możliwość zastosowania sankcji wobec rządzących, za słabe rezultaty ich działań¹². W tym drugim przypadku wyborcy opierają swoje decyzje w wyborach na doświadczeniach z okresu ostatnich rządów i wyrażeniu aprobaty lub dezaprobaty dla tego, co się działo wcześniej¹³. Decyzja taka zarazem może wyrażać nadzieję w kwestii oczekiwanego kierunku realizowanej polityki w przyszłości. Dodatkowo mechanizm retrospektywności może podlegać wzmocnieniu przez silną identyfikację partyjną, która, ze względu na socjalizację, miejsce w strukturze społecznej i doświadczenia jednostek, ogranicza prawdopodobieństwo skupiania się w swoich decyzjach wyborczych na oczekiwaniach związanych z przyszłością¹⁴, choć takich motywacji nie może wykluczać. Szerokie badania przeprowadzone przez Roberta Alberskiego¹⁵ dowodzą, że wśród różnych czynników determinujących decyzję o poparciu poszczególnych partii w Polsce najczęściej

10 A. ANTOSZEWSKI: *Funkcje eurowyborów*. W: *Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 r. na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie*. Red. A. ANTOSZEWSKI. Wrocław, Wydawnictwo Profil, 2006, s. 20–21.

11 S. BIRCH: *Elections*. W: *Encyclopedia of Democratic Thought*. Eds. P.B. CLARKE, J. FOWERAKER. New York, Routledge, 2001, s. 304.

12 J.D. FEARON: *Electoral Accountability and the Control of Politicians. Selecting Good Types Versus Sanctioning Poor Performance*. W: *Democracy, Accountability and Representation*. Eds. B. MANIN, A. PRZEWORSKI, S.S. STOKES. Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

13 O.V. KEY: *The Responsible Electorate...*, s. 61.

14 M.P. FIORINA: *Retrospective Voting in American National Elections*. New Haven, Yale University Press, 1981, s. 90–91.

15 R. ALBERSKI: *Wybrane czynniki wpływające na decyzje wyborców w elekcji parlamentarnej w 2011*. "Political Preferences" 2012, No. 3, s. 91–107.

wskazywane przez wyborców (34,1%) były czynniki retrospektywne (pozytywna ocena działań w przeszłości), choć ich rozkład nie jest równomierny w elektoratach poszczególnych ugrupowań oraz w ramach deklarowanych autoidentyfikacji ideologicznych. Wyborcy deklarujący się jako prawicowi prawie 2 razy częściej brali pod uwagę przy podejmowaniu decyzji wyborczej pozytywną ocenę działań partii w przeszłości, niż ma to miejsce w przypadku deklarujących autoidentyfikację lewicową¹⁶.

Rozpatrując praktyczne oddziaływanie głosowania retrospektywnego, można wskazać pewne wątpliwości, mogące stanowić zarazem krytykę zaprezentowanych założeń. Po pierwsze, głosowanie retrospektywne wymaga od wyborców kompetencji do wstecznej oceny efektów działań podjętych przez rządzących¹⁷. W dojrzałych społeczeństwach demokratycznych można zakładać ich zdolność do oceny skutków działań rządów (szczególnie w odniesieniu do długotrwałej socjalizacji społecznej, w warunkach mechanizmów rynkowych). W przypadku młodych demokracji wątpliwości takie wydają się być uzasadnione, np. w przypadku wyborców w państwach postkomunistycznych, których społeczeństwa nie były poddawane procesowi długotrwałej socjalizacji, w warunkach wolnego rynku i demokracji¹⁸. Po drugie, należy zauważyć, że kwestie wstecznej oceny rządzących mogą dawać lepszą możliwość weryfikacji w większościowych systemach wyborczych, w których łatwiej przypisać odpowiedzialność za konkretną sytuację gospodarczą niż w przypadku szeroko zawiązywanych koalicji, charakterystycznych dla systemów proporcjonalnych¹⁹.

Prospektywny mechanizm decyzji wyborczych koncentruje się na politycznych planach konkurujących o władzę (ujawnianych w ogólnych założeniach ideologicznych oraz programach politycznych w trakcie kampanii wyborczej). Daje to wyborcom niezbędne instrumentarium dla oceny kierunku, zasadności i możliwości wprowadzenia ich w życie. Przedmiotem takiego głosowania są obietnice wyborcze, a jego prospektywność odnosi się do przewidywania przyszłych zdarzeń, gdyż polityczne zapowiedzi nie zostały jeszcze spełnione. Prospektywność jest więc drugim (po retrospektywności) z założeń modelu głosowania ekonomicznego, w którym występuje zo-

---

16 W. WOJTASIK: *Głosowanie ekonomiczne w Polsce: koniec modelu tranzycyjnego?* "Political Preferences" 2013, No. 6, s. 101–118.

17 A. TURSKA-KAWA: *Determinanty chwiejności wyborczej*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.

18 B. MANIN, A. PRZEWORSKI, S.S. STOKES: *Elections and Representation. W: Democracy, Accountability...*, s. 30.

19 W. WOJTASIK: *Polski wyborca w perspektywie modelu głosowania retrospektywnego*. "Political Preferences" 2015, No. 10, s. 9–21.

rientowanie na analizę przyszłych skutków decyzji wyborczych²⁰ i ich ocenę z perspektywy wyborcy²¹.

Retrospektywność i prospektywność, choć w znacznej mierze konkurencyjne względem siebie, najczęściej współwystępują podczas głosowania. O ich wzajemnych relacjach podczas podejmowania decyzji przez wyborcę rozstrzygają czynniki o charakterze systemowym (np. typ reżimu politycznego, format systemu partyjnego, kształt systemu wyborczego) oraz dyspozycje psychologiczne wyborcy (potrzeby, system wartości, siła autoidentyfikacji politycznych, trwałość przekonań ideologicznych, lojalność partyjna). W trakcie tych samych wyborów mogą występować postawy o przeważającym jednym lub drugim typie motywacji bądź oba te typy mogą być obecne w stopniu zrównoważonym. Złożoność współczesnych procesów wyborczych wraz z wielowymiarowością kreacji władzy na różnych poziomach sprawiają, że zarówno retrospektywność, jak i prospektywność głosowania są trwałymi mechanizmami podejmowanych decyzji²². Jak zauważa James Fearon, przedmiotem głosowania prospektywnego jest wybór potencjalnych, najlepszych możliwości, a w przypadku retrospektywnego chodzi o ewentualne zastosowanie sankcji wobec rządzących za słabe rezultaty ich działań²³. Morris P. Fioriny²⁴ widzi w sposobie połączenia jednocześnie występujących motywacji retrospektywnych i prospektywnych w zachowaniach wyborców najważniejszą kwestię do rozstrzygnięcia przy ich badaniu²⁵.

Konsekwencją przeprowadzenia wyborów jest wykształcenie się w ich wyniku dwóch stron konfliktu politycznego. Petryfikują one w założonych ramach czasowych polityczny układ odniesienia rządzący – opozycja. Jest to istotne również ze społecznego punktu widzenia, gdyż tworzy czytelny dla społeczeństwa podział na tych, którzy rządzą i ponoszą za sprawowaną władzę odpowiedzialność, oraz pozostałych, kontrolujących bieżące poczynania rządzących i aspirujących do przejęcia władzy. O ile dla rządzących głównym motywem działania jest wpływ na decyzje władcze i możliwość realizacji przynajmniej niektórych swoich założeń programowych, o tyle mo-

---

20 J.H. KUKLINSKI, D.M. WEST: *Economic Expectations and Voting Behavior in United States House and Senate Elections*. "American Political Science Review" 1981, Vol. 75 (2), s. 437.

21 M.S. LEWIS-BECK: *Economics and Elections. The Major Western Democracies*. Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1998, s. 135.

22 B. MANIN, A. PRZEWORSKI, S.S. STOKES: *Elections and Representation*. W: *Democracy, Accountability...*, s. 42–43.

23 J.D. FEARON: *Electoral Accountability and the Control of Politicians*. W: *Democracy, Accountability...*, s. 57–59.

24 M.P. FIORINA: *Retrospective Voting in American National Elections...*, s. 15.

25 W. WOJTASIK: *Głosowanie ekonomiczne w Polsce...*, s. 101–118.

tywy działania opozycji mogą odwoływać się do mniej oczywistych, z systemowego punktu widzenia, założeń.

Istotną, realną motywacją opozycyjności jest niemożność realizacji swoich zamierzeń w wytworzonym układzie władzy. Różnice z rządzącymi mogą być na tyle duże, że nie pozwalają na podjęcie trwałej i długofalowej współpracy, bądź też istnieją inne czynniki uniemożliwiające taką współpracę. Zaliczyć do nich można kwestie ideowe, gdy partie należą do przeciwstawnych rodzin politycznych, istniejące w danym systemie wzorce rywalizacji politycznej mogą nie generować konsensualnych sposobów sprawowania władzy, czy też personalne konflikty pomiędzy politykami. Drugim, potencjalnym źródłem opozycyjności jest antysystemowość, rozumiana tutaj jako niezgoda na funkcjonowanie systemu politycznego w dotychczasowym jego kształcie i promowanie zmian, które zarówno w kwestii zakresu, jak i możliwych sposobów ich wprowadzania wyczerpują znamiona legalności²⁶. W takiej sytuacji wzorce rywalizacji politycznej nie tworzą ram do współpracy, gdyż logika antysystemowości zakłada bezkompromisowość podejmowanych działań, a systemowe siły polityczne z założenia wykluczają możliwość politycznych aliansów z tymi, którzy kwestionują podstawy funkcjonowania systemu politycznego.

Jednak w większości przypadków państw demokratycznych występuje tzw. lojalna opozycja, która charakteryzuje się następującymi cechami:

- rywalizuje o władzę poprzez udział w wolnych i uczciwych wyborach, jeżeli w ten sposób ją zdobędzie, to jest gotowa ją oddać konkurentom, którzy podjęli identyczne zobowiązanie;
- odrzuca przemoc jako środek zdobycia władzy lub utrzymania się przy niej, a dopuszcza ją tylko w warunkach przewidzianych w prawie;
- nie zabiega pozakonstytucyjnymi metodami o poparcie sił zbrojnych jako możliwego czynnika zdobycia lub utrzymania władzy;
- wyrzeka się retoryki przemocy, respektując zawarte w prawie ograniczenia przeciwdziałające wzbudzaniu zbiorowych, negatywnych emocji, szczególnie instynktu zemsty;
- zobowiązuje się brać udział i wpływać demokratycznymi metodami na kształt debaty publicznej, również poprzez wybory, stanowienie ustaw i respektowanie decyzji politycznej większości;
- jest gotowa na przyjęcie odpowiedzialności za rządzenie krajem w sytuacji, gdy nie ma innej szansy na powstanie stabilnego gabinetu tworzonego przez partie lojalne wobec demokracji;

---

²⁶ W. WOJTAŚIK: *Specyfika rywalizacji politycznej w wyborach do Parlamentu Europejskiego*. „De Doctrina Europea” 2010, nr 7, s. 19.

- dopuszcza zawarcie sojuszu z odległymi ideologicznie konkurentami, jeżeli jego celem jest utrzymanie porządku demokratycznego. Tym samym jest gotowa odmówić współpracy politycznej ugrupowaniom bliskim ideologicznie, jednak odwołującym się do modelu nielojalnej opozycji;
- wytycza i respektuje granicę pomiędzy ugrupowaniami lojalnej i nielojalnej opozycji;
- wyraża czynną gotowość i w razie potrzeby informuje władzę o działaniach opozycji lub sił zbrojnych, dążących do jej obalenia;
- dąży do ograniczenia wpływów politycznych tych ośrodków, które nie pochodzą z demokratycznego nadania i charakteryzują się niskim stopniem społecznej kontroli nad ich działaniami²⁷.

Kontrolna funkcja wyborów jest więc czynnikiem zapewniającym nie tylko sprawne działanie systemu politycznego, ale pozwala również na właściwe ukierunkowanie istniejącego potencjału politycznego. Poprzez podział na rządzących i opozycję ci drudzy mogą kontrolować władzę i informować o możliwych nieprawidłowościach w jej sprawowaniu, a jednocześnie, sposobiąc się do jej przejścia, powinni uczyć się na błędach swoich poprzedników²⁸.

Funkcja zapewnienia kontroli rządzących poprzez wybory odwołuje się do idei wywołania refleksji wśród wyborców w zakresie oceny rządów oraz możliwego ustanowienia w ich wyniku opozycji, która rządzących ma monitorować w imieniu obywateli. O ile ten drugi przypadek jest wpisany w logikę konsekwencji wolnych wyborów, to jego faktyczna realizacja może być uzależniona od innych czynników, wśród których da się wskazać m.in. instytucjonalną formułę przypisywaną opozycji w procesie rządzenia i format systemu partyjnego. W przypadku systemów dwupartyjnych bycie w opozycji zakłada raczej tworzenie alternatyw względem rządzących i ciągłą gotowość do ich zastąpienia. Z kolei w formacie wielopartyjnym opozycyjność charakteryzować się może bardziej koncyliacyjnym nastawieniem (dopuszczającym możliwość szerszej współpracy w niektórych kwestiach z rządzącymi) lub wręcz migracją z pozycji opozycyjnych w kierunku stanowiska rządu.

Współcześnie nierealne wydaje się funkcjonowanie demokracji bez możliwości sprawowania nad rządzącymi kontroli za pomocą wyborów powszechnych. Wybory jako mechanizm kontroli rządzących mogą prowadzić do cofnięcia mandatu rządzącym (kontrola negatywna) lub do jego odnowienia (kontrola pozytywna). Zakres funkcji kontrolnej wyborów jest sto-

---

27 J.J. LINZ: *Kryzys, załamanie i powrót do równowagi*. W: *Władza i społeczeństwo 2*. Red. J. Szczupaczyński, Warszawa, Scholar, 1998, s. 45–46.

28 W. WOJTASIK: *Funkcje wyborów w III Rzeczypospolitej. Teoria i praktyka*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012, s. 65–69.

sunkowo zróżnicowany i zależy od regulacji ustrojowych, szczególnie zaś typu reżimu politycznego i wzajemnych relacji pomiędzy instytucjami władzy. Współcześnie realizacja funkcji kontrolnej wiąże się przede wszystkim z aktywnością opozycji, która, najczęściej nie mając możliwości odwołania gabinetu, może go obligować do ujawniania i upubliczniania informacji o jego działaniach²⁹, co jest pośrednim wymiarem realizacji funkcji zapewnienia kontroli rządzących.

Bibliografia

Opracowania zwarte

- ANTOSZEWSKI A.: *Funkcje eurowyborów*. W: *Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 r. na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie*. Red. A. ANTOSZEWSKI. Wrocław, Wydawnictwo Profil, 2006.
- ANTOSZEWSKI A., HERBUT R.: *Systemy polityczne współczesnego świata*. Gdańsk, Wydawnictwo Arche, 2001.
- BIRCH S.: *Elections*. W: *Encyclopedia of Democratic Thought*. Eds. P.B. CLARKE, J. FOWERAKER. New York, Routledge, 2001.
- FEARON J.D.: *Electoral Accountability and the Control of Politicians. Selecting Good Types Versus Sanctioning Poor Performance*. W: *Democracy, Accountability and Representation*. Eds. B. MANIN, A. PRZEWORSKI, S.S. STOKES. Cambridge, Cambridge University Press, 1999.
- FIORINA M.P.: *Retrospective Voting in American National Elections*. New Haven, Yale University Press, 1981.
- KATZ R.S.: *Democracy and Elections*. New York–Oxford, Oxford University Press, 1997.
- KEY V.O.: *The Responsible Electorate. Rationality of Presidential Voting 1936–1960*. Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press, 1966.
- LEWIS-BECK M.S.: *Economics and Elections. The Major Western Democracies*. Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1998.
- LINZ J.J.: *Kryzys, załamanie i powrót do równowagi*. W: *Władza i społeczeństwo 2*. Red. J. SZCZUPACZYŃSKI. Warszawa, Scholar, 1998.
- MANIN B., PRZEWORSKI A., STOKES S.S.: *Elections and Representation*. W: *Democracy, Accountability and Representation*. Eds. B. MANIN, A. PRZEWORSKI, S.S. STOKES. Cambridge, Cambridge University Press, 1999.
- MARKOWSKI R.: *System wyborczy – system partyjny – jakość demokracji. O jednomandatuowych okręgach wyborczych*. Warszawa, Instytut Spraw Publicznych, 2010. <http://www.isp.org.pl/files/5085946460410533001263554687.pdf> [data dostępu: 30.03.2017].
- MEDVIC S.K.: *Campaigns and Elections. Players and Processes*. Wadsworth, Cengage Learning, 2010.

---

²⁹ A. ANTOSZEWSKI, R. HERBUT: *Systemy polityczne współczesnego świata*. Gdańsk, Wydawnictwo Arche, 2001, s. 240–241.

- NOHLEN D.: *Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych*. Przeł. R. ALBERSKI. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2004.
- SKOTNICKI K.: *Funkcje wyborów*. W: *Prawo wyborcze Rzeczypospolitej Polskiej i problemy akcesji Polski do Unii Europejskiej*. [Materiały XLIV Ogólnopolskiej Konferencji Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, Olsztyn 25–27 kwietnia 2002 r.]. Olsztyn, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2003.
- TURSKA-KAWA A.: *Determinanty chwiejności wyborczej*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.
- WOJTASIK W.: *Funkcje wyborów w III Rzeczypospolitej. Teoria i praktyka*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012.
- ŻUKOWSKI A.: *System wyborczy do Sejmu i Senatu RP*. Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe, 2004.

Czasopiśmiennictwo

- ALBERSKI R.: *Wybrane czynniki wpływające na decyzje wyborców w elekcji parlamentarnej w 2011*. "Political Preferences" 2012, No. 3.
- KUKLINSKI J.H., WEST D.M.: *Economic Expectations and Voting Behavior in United States House and Senate Elections*. "American Political Science Review" 1981, Vol. 75 (2).
- WOJTASIK W.: *Głosowanie ekonomiczne w Polsce: koniec modelu tranzycyjnego*. "Political Preferences" 2013, No. 6.
- WOJTASIK W.: *Polski wyborca w perspektywie modelu głosowania retrospektywnego*. "Political Preferences" 2015, No. 10.
- WOJTASIK W.: *Specyfika rywalizacji politycznej w wyborach do Parlamentu Europejskiego*. „De Doctrina Europea” 2010, nr 7.

WALDEMAR WOJTASIK

General Elections as an Instrument of Democratic Control

ABSTRACT: General elections are an essential element of democratic procedures for the control of political authorities. The function of ensuring control over those in power through elections refers to the idea of evoking voters' reflection on the evaluation of governments and the possible establishment of an opposition as a result, which will perform a control function. Elections, as a mechanism of control over those in power, may lead to the withdrawal of a government's mandate (negative control) or to its renewal (positive control). The scope of the election control function is relatively diverse and depends on political culture, political regulations, the level of civic competence or the structure of the party system (as a source of political alternatives).

KEY WORDS: election control function, positive control, negative control, political opposition, democratic control